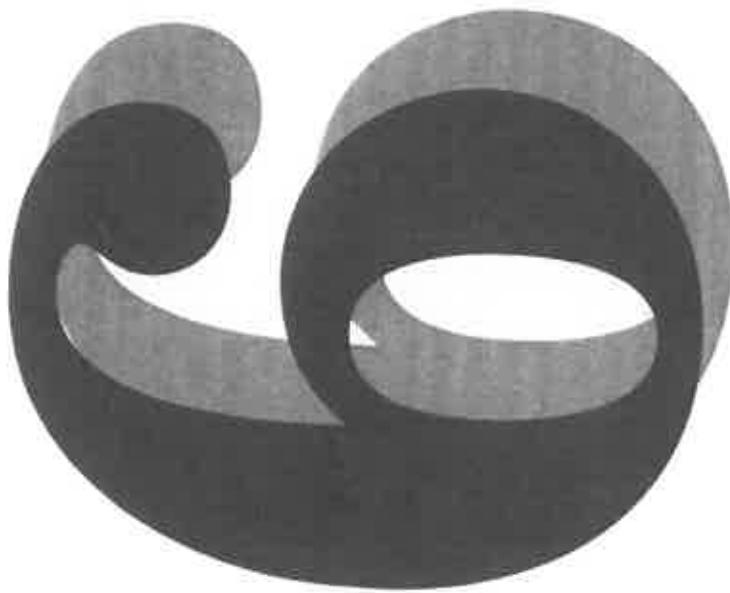

Folkeoplysning som aktør og medspiller på det sociale område

Samspillet mellem folkeoplysning og det sociale område er ingenlunde af ny dato. Folkeoplysnings tilknytning til sociale og folkelige bevægelser bevirker i sig selv, at folkeoplysning altid ligger imellem et socialt og kulturelt perspektiv. Men samspillet er kommet i fokus i de senere år, først igennem 10-punktsprogrammet for folkeoplysning og voksenundervisning, og dernæst igennem SUM-programmet. Fokus i denne artikel er på personer uden kontakt til arbejdsmarkedet.

De to stikord - aktivering og revalidering - i SUM-programmet antyder en indholdsmaessig forskel. Aktivering er det relativt nytilkommne udtryk på det sociale området, og i mangt og meget mindre aktivieringsindsatsen om den indsats, som folkeoplysningen har bidraget med igennem 100 år. En foreløbig analyse af 50 projekter, støttet af SUM, er endt med at præciser, at aktivering finder sted i et forpligtende fællesskab, mens revalidering handler om en individuel tilrettelagt plan for kompetenceudvikling. Delelementer af et aktivierings-projekt kan være revalidering, og delelementer af et revalideringsprojekt kan være aktivering.

Aktivering er den proces, hvorved en person uden kontakt til arbejdsmarkedet afklare og påbegynder en realisering af planer i et forpligtende fællesskab, ind i mellem suppleret med en ekstensiv vejledning.
Revalidering er den proces, hvorved en person uden kontakt til arbejdsmarkedet udvikler sin kompetence under intensiv, individuel vejledning og rüdgivning efter en på forhånd tilrettelagt plan. Udvikling drejer sig både om at få kompe-

Ole Steen Kristensen
Ansat ved Psykologisk Institut, Aarhus Universitet. Har ansvaret for evalueringen af SUM-programmets aktivierings- og revalideringssystema.

tence og at få en realistisk formennelse af kompetence.

På erføringsseminaret blev det diskuteret, hvad henholdsvis socialsektoren og folkeklysmingen kan, som den anden part ikke kan.

I opfattelsen af socialsektoren lægger offentlig ansatte vægt på behandling, arbejdsvurdering, forsørgelse samt helhedskendskab, mens folkeoplysere lægger vægt på klientgørelse, individuelle muligheder og rådgivning samt en samlet helhedsplan.

I opfattelsen af folkeklysming lægger folkeoplysere vægt på myndiggørelse, personlighedsstyrkende, gruppeorienteret proces, kreativitet som udgangspunkt, åbenhed, administrativ fleksibilitet og hurtig handling samt evnen til at finde den enkeltes ressourcer, mens offentlig ansatte lægger vægt på samvær, image, pædagogik, talent og kreativitet.

Baggrunden for et stigende samarbejde er, som det fremgik af erføringsseminaret, en erkendelse af, at klienter ofte bliver fastholdt i deres klientrolle. Og en væsentlig grund til at inddrage folkeklysmingen ligger i den friere lovgivning, hvor tilbuddet kan skrues sammen, så det passer. Ingen aktivitet eksisterer i et vacuum, men indgår i det almindelige netværk mellem private, institutioner og forvaltninger. Alligevel er nogle mere aktive i et projekt end andre. På denne måde vil jeg gerne introducere aktør og medspiller og dermed gøre opmærksom på, at projekter naturligt har et kontaktnet, som bruges i konkrete tilfælde, men som ikke spiller nogen aktiv rolle for et projekts udformning. Aktør og medspiller vedrører således de personer, institutioner og forvaltninger, der arbejder sammen om at gennemføre et projekt og ikke de institutioner, som bruges i visitationsøjemed.

Emnet for artiklen er folkeklysmingens rolle i et tværsektorielt samarbejde inden for aktivering og revalidering, både som aktør (initiativtager) og som medspiller til

andre aktører. Opfattelserne af folkeklysming og den sociale sektor antyder, at den sociale sektor tager sig af individuel behandling og vurdering, og folkeklysming tager sig af gruppeorienteret myndiggørelse. Så enkelt er billedet ikke i praksis. SUM-programmets projekter antyder en udvikling, hvor disse grænser udviskes. Det enkle spørgsmål er, om folkeklysmingens tilstedeværelse gør en forskel.

Ambulance-tjeneste

Folkeklysming er et vanskeligt begreb at arbejde med. Den præcise definition findes ikke, og i praksis vil det nok heller ikke være særligt formålstjentligt at søge en definition. Folkeklysmingstraditionen har netop bevægelse og forandring som kendemærke, og en præcis definition vil have en tendens til at fastholde og medføre stagnation.

Ofte definerer folkeklysming sig i modsætning til det offentlige eller lovgivningsmagten. Folkeklysming har ofte karakter af modkultur og har ofte rydder i folkelige bevæger. Folkeklysming er derfor noget, der fastsættes af folket selv¹ (Christensen, 1987). Alene derfor kan folkeklysming ikke defineres og afgrænses, men må forstås i forhold til den aktuelle samfundssituation. Man vægrer sig ved at give autoriserede anvisninger, idet man hermed ødelægger kernen i folkeklysming. Folkeklysmingen udspringer fra folket selv og sætter samtalens, dialogen, i centrum og forsøger at skabe en to-vejs kommunikation.

Udviklingsarbejdet i forbindelse med 10-punktsprogrammet peger på en gensidig mistilid mellem folkeklysmingsaktiviteter og sociale myndigheder (Balle-Petersen m.fl., 1989, p. 113), om end der findes eksempler på et godt samarbejde. Folkeklysmere opfatter socialsektoren som tung, ufleksibel og klientgørende, mens den sociale sektor har en vis skepsis over for folkeklysmingens værdi og effekt.

Umiddelbart kunne man derfor tro, at et samarbejde

mellem folkeoplysning og sociale myndigheder er vanskelig at etablere. Forsøgs- og udviklingsprojekter viser noget andet. Heri kan man spore tendenser, der antyder, at folkeoplysnings tilstedeværelse i socialpolitikken vender en énvejskommunikation til en dialog. Folkeoplysningen påtager sig ind i mellem også at løse opgaver for politikere og offentlige, styrende instanser. Folkeoplysningen varetager det, Frederik Christensen kalder ambulance-opgaver.

10-punktsprogrammet for folkeoplysning og voksenundervisning

10-punktsprogrammet for folkeoplysning og voksenundervisning varetægtigt forsøgs- og udviklingsprogram, der havde til formål at forberede grundlaget for en ny lov om folkeoplysning. Programmets grundidé stemmer overens med folkeoplysningstraditioner, når det fastslås, at programmet må være lokalt forankret.

57 projekter fra 10-punktsprogrammet forener sociale og kulturelle perspektiver. En del af forsøgvirksomheden udspinger af forskellige vejlednings- og introduktionskurser, men hovedparten af forsøgvirksomheden med forbindelse til det sociale område finder sted på daghøjskoler (Balle-Petersen m.fl., 1986). Perspektivet er, at man forsøger at komme væk fra passive roller, domineret af behandlerfilosofien, til forpligtende roller i et fællesskab (Balle-Petersen m.fl., 1989). Det tværsektorielle samarbejde indebærer her en overskridelse af grænserne mellem et socialt og et kulturelt arbejde.

På daghøjskolerne søger man at forbinde undervisning og socialt arbejde, og erfaringerne fra 10-punktsprogrammet viser, at det kan ske på følgende måder:
"- ved ansættelse af en socialrådgiver til at forestå et op-

- ved ansættelse af en socialrådgiver/socialpædagog på skolen,
 - ved et udbygget samarbejde mellem daghøjskolen, social-forvaltningen, sagsbehandlerne og arbejdsformidlingen,
 - ved en særlig tilrettelæggelse af undervisning, der tilgodeser et tværfagligt kulturelt-socialt indhold"
- (Balle-Petersen m.fl., 1989, p. 103)

Her tegner der sig nye perspektiver for det sociale arbejde. Deltagerne henvender sig til skolen frivilligt fremfor at blive henviset, og herigennem opnås der en kontakt til personer, der ikke er motiveret over for undervisning i det hele taget. Socialarbejderen skifter rolle:

- fra en kontrolinstans på socialkontoret til en person, der i kraft af sin sociale indsigt kan blive en ressource for skolen og deltagerne
- fra individuelle løsninger til gruppeorienteret tænkning....
- fra en klientholdering til folkeoplysning.

Samspillet mellem folkeoplysning og det sociale område omfatter således et forebyggende arbejde, hvor deltagerne "myndiggøres ... således at de bliver bedre egnede til at overvinde egne problemer" (Balle-Petersen m.fl., 1989, p. 110).

Folkeoplysningsen siges at afklientisere og myndiggøre, men desværre er disse begreber vanskelige af afgrænsne fra en social indsats. Derved bliver det vanskeligt at afklare folkeoplysnings indsats. Med i billedet hører, at folkeoplysningen kun kan være en del af processen (jf. ambulancetjeneste), og at folkeoplysningen ikke har muligheden for at afslutte processen med arbejde eller uddannelse. På den anden side kan socialforvaltninger ikke tage ansvaret for den enkelte klients liv, men må forsøge at skabe handlemuligheder, som tilskynder den enkelte til at komme videre i tilværelsen. Og det er denne tilskyndelse, der er væsentlig i denne sammenhæng.

SUM-programmet

Socialministeriet har i SUM-programmet støttet 225 projekter, der kan medvirke til, at personer i den erhvervsaktive alder uden kontakt til arbejdsmarkedet kan få mulighed for at vende tilbage til arbejdsmarkedet eller indgå i en mere udadvendt tilværelse. SUM-programmets formål er at fremme omstillingen og det forebyggende arbejde inden for det sociale område. SUM-projekterne giver ikke et repræsentativt billede af, hvad der foregår i landet. Men det kan give et indblik i væsentlige forsøgs- og udviklingsperspektiver. SUM-programmet er i sin afsluttende fase, men erfaringssamlingen er kun lige begyndt. Alligevel vover jeg her at opnå nogle tendenser.

Mange er ad hoc projekter:

Projekter defineres som aktiviteter, der inden for en nærmere fastsat tid skal løse en opgave. Internt præges projekter ofte af en særlig dynamik, i lykkelige tilfælde af pionérånd. Externt står projekter over for en anden type opgave, nemlig den, der består i at overlevere nnyndvundne erfaringer til andre. Og spørger man at hvordan lever projektets erfaringer videre? Der kan registreres følgende modeller:²

- udslusning, hvor der oprettes en afdeling, hvor deltagerne/klienterne sluses hen, for senere at blive sluset videre.
- ad hoc, hvor der oprettes en til formålet egnet organisation, og hvor organisationen lever og dør med projektet. Egentlig ad hoc organisationer findes stort set ikke. Og dog. Nogle eksisterer kun i kraft af en SUM-bevilling. En variation over dette tema er projekter, hvor institutionen nok er permanent og trækker på erfaringerne, men hvor projektet er enkelstående og senere skiftes ud med andre, tilsyneladende uden indre sammenhæng.
- laboratorium, hvor formålet er at have et sted, hvor

metodeudvikling finder sted og giver impulser til det daglige arbejde. Man kender det fra udviklingsafdelinger i erhvervslivet.

- tidsånd, hvor projekterne sættes iværk på grundlag af fornemmelser for det, der sker udenom, f.eks. i undgørskulturen. Man bruger tidlige erfaringer og tilpasser dem de nye tider. For disse projekter er farens for at udøse en livsbetingelse.

- tværkommunalt samarbejde, hvor kommuner går sammen om at udvikle metoder i aktivering og revalideringen.

Folkeoplysningsaktiviteter befinner sig først og fremmest i ad hoc grupper. Folkeoplysing bliver bestilt til at løse en særlig opgave, men det er sjældent (indtil dato), at der etableres et samarbejde over længere tid.

Hvert projekt er igangsat ud fra lokale traditioner og vilkår, og i SUM-programmet er der lagt særlig vægt på tværsektoriel samarbejde. Inden for aktivering og revalidering er projekterne således f.eks. tilknyttet:

- kommunale eller amtskommunale forvaltninger
- revalideringsinstitutioner
- arbejdsformidling
- skoler, f.eks. efterskole, ungdomsskole, produktionsskole, højskole
- selvjærende institutioner
- græsrodsbevægelser, boligforeninger og fagforeninger,
- oplysningsforbund, daghøjskoler eller foreninger

Og ofte samarbejdes der på tværs af disse grænser. De forskellige vilkår giver særlige erfaringer og muligheder for revalideringsarbejdet og må nødvendigtvis tages med i diskussionen af projekternes kerne.

I 10-punktsprogrammet dominerede især daghøjskoler i socialt orienterede projekter. I SUM-programmet er kredsen udvidet med foreninger, der optraener unge i specifikke færdigheder og oplysningsforbund (uden over daghøjskolevirksomheden),

der tilbyder almen kompetence, tilpasset projektets hovedsigte.

Kommunerne indgår aktivt i flertallet af projekter. Ud af 51 projekter indgår kommunerne som aktører i 21. I de øvrige 30 projekter deltaget kommunerne som medspiller i 11. Der således kun 19 projekter, hvor kommuner ikke deltagter.
Aktører i disse projekter er fortinvis selvejende institutioner, beboerforeninger samt enkelte skoler og foreninger (plus et udviklingsprojekt, der udspandt sig omkring revalideringsinstitutionerne i Århus amt). Denne tingenes tilstand aktualisere dels samspillet mellem selvejende/private institutioner og kommuner, og dels samspillet mellem folkeoplysning og kommunen.

Allé tilgange benyttes

Samspillet mellem folkeoplysning og kommune findes i adskilige udgaver. Når et samarbejde sættes iværk, gøres der mere eller mindre åbent nogle antagelser om, hvordan opgaven forstås og opfattes. Væsentlige aspekter af problemet skiller ud og gøres til genstand for udviklingsarbejdet. Antagelserne kaldes tilgange (modeller), og analyser af 50 projekter har afsløret følgende tilgange:

- at beskæftige, hvor deltagerne holdes igang, men iøvrigt har de nødvendige kvalifikationer
- at optræne, hvor deltagerne skal tilgå sig nye kvalifikationer
- at motiver, hvor deltagerne bringes i en situation, hvor de kan træffe et valg
- at give indsigt i egne ressourcer, hvor deltagerne får mulighed for at forstå, acceptere og bearbejde egen livssituation
- at behandle, hvor deltagernes personlige problemer tages op
- at skabe et netværk, hvor deltagerne inddrages i ikke-produktive aktiviteter
- at oplyse befolkning og/eller unge

- at skabe et åndehul, hvor deltagerne får en god oplevelse, som kan være udgangspunktet for en samtale.

Folkeoplysning forbides på det sociale område ofte med almene kvalifikationer. Det tilbuds, man har i folkeoplysningens regi, tilstræber ofte at give deltagerne kvalifikationer, der rækker udover det snævert erhvervssrette og ofte retter de sig imod det personlighedsudviklende - som det blev udtrykt på seminarer: "En aktiv medvirken i vores samfund" og at "få menneskene op på mærkerne". Daghøjskole-indsatsen er efterhånden velbeskrevet (Wahlgren 1985, 1986), hvor indsatsen primært består i at give deltagerne indsigt i egne ressourcer, og sekundært at skabe et netværk blandt deltagerne. Foreningernes og oplysningsforbundenes rolle er anderledes. Oplysningsforbundene indgår ofte som en del af et kommunalt projekt, hvor formålet er at optræne, beskæftige, motivere, skabe netværk eller oplyse. Et tilbuds i oplysningsforbund kan være rammen om et behandlingstilbud, men i så tilfælde er aktøren ofte kommunen eller en professionelt uddannet person.

Projekter, hvori indgår folkeoplysende aktiviteter (foreninger eller oplysningsforbund), omhandler alle tilgange og er ikke specifikt afgrænset. Dette antyder hermed folke-oplysningens almene karakter og konkrete brugbarhed.

Disse foreløbige analyser har således ført til den konklusion, at tilgangene er uafhængige af hvilke institutioner, der er aktør og medspiller. Af analyser fremgår det, at lokale behov ofte er anledningen til at sætte projektet igang, men at mange institutioner kan blandes ind i løsningen af dette lokale behov, og at intentionerne ikke nødvendigvis følger af det lokale behov.

Nogle metoder bruges ikke

Tilgangen følges op af konkrete overvejelser over frengangs-måden i hverdagen. Frengangsmåden (metoden) handler således om projektmagernes måde at give opgaven an på i

hverdagen og om måden, hvor på projektets mål søgeres realiseret. Metoder er ofte inspireret af teoriens verden, og for så vidt kunne man blot henvisse interesserede hertil. Men teoriens verden er ofte ideel og ubundet af interesser. I praksis omsættes teoriens metode og tilpasses omstændighederne. Og denne proces søgeres beskrevet i det følgende. Syv praktiske metoder er identificeret:

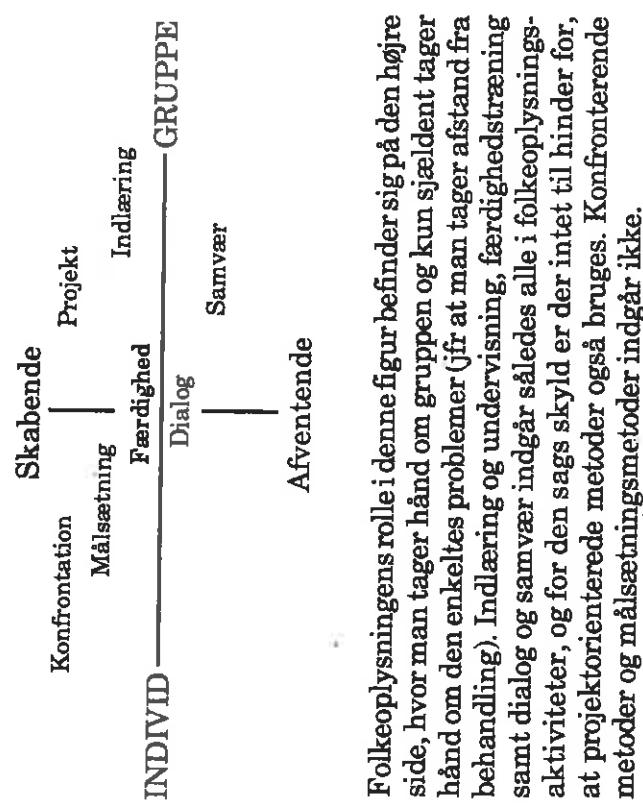
- målsætning, hvor deltagerne udvikler deres fremtidsplaner
- konfrontation, hvor deltagerne kommer til at stå ansigt til ansigt med egne problemer
- indlæring, hvor deltagerne tilegner sig ny kompetence
- færdighedstræning, hvor deltagerne øger eksisterende kompetence
- projektarbejde, hvor deltagerne selv tager initiativ til, igangsatte og gennemfører projekter
- dialog, hvor deltagerne holdninger kommer til orde på lige fod med lærerrens
- samvær, hvor der ikke er andre mål end samvær.

SUM-programmet ser ud til at fremme en projekt- eller gruppetankegang, idet individuel sagsbehandling erstattes af gruppeorienteret *sagsbehandling*, og det rejser spørgsmålet om individets rolle i projektet. Forkandler den gruppeorienterede fremgangsmåde en individuel hensyntagen?

De stærkt gruppeorienterede projekter vil have en tendens til at bruge gruppen som et særligt redskab til at motivere eller træne den enkelte. Kun sjældent vil projektmagerne tage sig af enkeltpersoner og i disse tilfælde da kun, når den enkelte har vanskærligheder med at fungere i gruppen. De stærkt individorienterede projekter vil have en tendens til at fokusere på og behandle enkeltpersoners problemer.

Analysen af metoderne viser også, at projektmagerernes rolle i projektet er meget forskellig. I hvor høj grad blander

projektmageren sig i klientens/gruppens arbejde? I al enkelt-hed drejer det sig om, hvor aktiv, skabende eller passiv, afventende projektmagerne er. Bruges disse dimensioner, ser billedet således ud:

Folkeoplysningsrolle i denne figur befinder sig på den højre side, hvor man tager hånd om gruppen og kun sjældent tager hånd om den enkeltes problemer (jf. at man tager afstand fra behandling). Indlæring og undervisning, færdighedstræning samt dialog og samvær indgår således alle i folkeoplysningsaktiviteter, og for den sags skyld er der intet til hinder for, at projektorienterede metoder også bruges. Konfronterende metoder og målsætningsmetoder indgår ikke.

Fire projekter

1) I Maribo findes en selvejende institution, der er i gang med et projekt, kaldet Sociale og kulturelle sideaktiviteter (1206). Projektet viser, hvordan folkeoplysningsindgår i beskæftigelsesaktiviteter i bred forstand. Idéen er at holde deltagerne i aktivitet, således at de føler, at de er igang. Projektet hører hjemme på en kvindedaghøjskole. Beskæftigelsen består i en datastue, som nu bruges af lokalhistorisk arkiv. Meningen med datastuen var *at få isen brudt for menigmænd i forhold til EDB*. Der skulle herudover laves opsigende arbejde i forhold til klubber, forvaltning og foreninger, og tanken er, at

daghøjskolen på længere sigt udvikler sig til et medborgerhus. Institutionen har haft en lang række forskellige aktiviteter for lokalbefolkningen, hvor tanken f.eks. kan være at få brudtisen for menigmænd i forhold til EDB. Intentionen er at holde folk i aktivitet, således at de føler, at de er igang. På længere sigt er målet at etablere et medborgerhus. Oplysningsprojekter synes kun at have udspring i en institution og satser som regel på arbejdsløse uden alvorlige sociale problemer. Deren arbejdsløshedsprocent på omkring 20 i amtet, hvoraf 3/5 skønnes at være kvinder. De typiske erhverv for kvinderne er plastikindustrien, færgerne, tekstilindustrien og turisme. For mændenes vedkommende er det mest i jern og metal. De fleste større virksomheder kræver i større og større udstrækning faglært arbejde. Projektlederen mener ikke, at befolkningen i det hele taget er særlig mobil i forhold til at få arbejde eller uddannelse. Man vil helst blive boende, fordi det er kendt og trygt, og desuden har man sin familie i nærboden. Yderligere er man i nogen udstrækning stansbundet til egnen grundet økonomiske bindinger i huse, der er så godt som umulige at få solgt. Det tidligere elever var meget isolerede efter de forskellige kursusforløb. Der var nok en udslutningsprocent på 60 til enten arbejde eller uddannelse, men de resterende 40% var temmelig isolerede. Det var derfor meningen at lave nogle opfølgende kurser for dem samt forskellige folk fra kommunen og pensionister. Kursisterne henvises fra socialforvaltningerne, lærerne og et støttepædagogkorps, men uden en egentlig visitation og en stor del kommer ind liges fra gaden.

2) Et forprojekt vedrørende arbejds- og social integration i Sæby (1384) viser, hvordan folkeoplysnings kan bruges ved opträning. Intentionen er at opkvalificere unge ledige og samtidig give dem selvstilling og kulturel forståelse for bevarelse af gamle kulturarværdier. Målet er, at Sæbygaard Slot istandsættes og konverteres til at fungere som kulturhus. Projekten selvhjælpsgruppe. Der var i projektet indbygget en aftale

tet er sat igang af AOF. Projektet er stillet op som en beskæftigelses-højskole, hvor deltagerne den ene halvdel af dagene modtager undervisning (ofte) af relevans for restaureringsprojektet (det kan dreje sig om historieundervisning, undervisning i fotolære, undervisning i de håndværksmæssige færdigheder mm), mens de den anden halvdel af dagen udfører restaureringsarbejdet. Det er meningen nem denne frengangsmaade at skabe en forbindelse mellem fortid, nutid og fremtid. Visiteringen til projektet går gennem beskæftigelsessekretariatet, og det vil det formodentlig også blive ved med fremover. Der er temmelig mange bistandsmodtagere, og man kender dem fra beskæftigelses-sekretariats side. Men i forhold til at projektperioden er beregnet til mellem 10 og 15 år, må man jo håbe, at gruppen af bistandsmodtagere forsvinder, og der vil så blive plads til pensionister og efterløns-modtagere, arbejdsløse mm.

3) Fra socialforvaltingens side havde man registreret, at der fandtes en stor gruppe unge, som man ikke havde noget tilbud til, samtidig med at socialforvaltningen selv gerne ville være mere udfarende. Et samtal med det lokale oplysningsforbund førte til idéen med et fremtidsværksted og projekt. Opsamling på fremtidsværksted i Hvalsø (1201). Projektet er et eksempel på, hvordan folkeoplysnings indgår i aktiviteter, der skaber motivation hos deltagerne. Gennem 2-3 mdr. samles der i forvaltningens regi navne på personer, der kunne være oplagte, dvs. hvor der var en motivation mod fremtiden. Dette resulterede i en gruppe bestående af 20 personer, der mødte frem til et orienteringsmøde med en person fra socialforvaltningen. Deltagerne, der har været 2-3 år på kontanthjælp, blev i overvejende grad rekrutteret fra et socialt boligbyggeri i kommunen. At mange af deltagerne kommer fra den samme bebyggelse har resulteret i, at der er kommet et netværk op at stå, og man har tanket om at oprette en selvhjælpsgruppe. Der var i projektet indbygget en aftale

om, at deltagerne, inden projektet var færdigt, i samarbejde med koordinatoren fra AOF og en lærer skulle udarbejde en kontrakt efter deltagernes interesser i forhold til, hvad der skulle ske i fremtiden. Denne kontrakt blev forevist på social-forvaltningen. Ikke alle kontrakter var lige gode. En del af dem var for unrealistiske og fik dermed karakter af at være *ikke noget*. Det har senere vist sig, at kun én af deltagerne har kørt sin kontrakt til ende. Kontrakterne skal fremover være meget mere konkrete.

4) På en produktionsskole, lige uden for Kolding, tilbydes unge arbejdsløse kurser i Fritid, Miljø og Økonomi (778) samt eti *Arbejdsliv, Motorik og Fritid* (605). Idéen til det første projekt stammer fra tidens økologiske debat, og intentionen med projektet er at undersøge det økologiske miljø i et lokalområde omkring en å og samtidig oplyse lokalbefolkningen om forureningens uheldige sider. Ideen til det andet projekt kan spores til motorisk svage elever, som kom på skolen. Projektet blev dog, af økonomiske grunde, ikke realiseret som intenderet.

metoder, der bruges i folkeoplysningen.

I *Startkurserne* på Inerfa bruges en kursusform, der i sin form minder om et undervisningsforløb, dog med gruppeterapeutisk islat. I løbet af tre uger gennemgår deltagerne en erhvervsvalsproces. Formålet er at udvikle revaliderings-institutionerne i samarbejde med lokale socialforvaltninger, men samtidig er startkurserne et forsøg på at motivere bistandsklienter til at træffe et valg om deres fremtidige liv. Målgruppen er bistandsklienter, der ifølge sagsbehandlere ser ud til at være fastlåste uafklarede eller har unrealistiske ønsker. Kursusformen kan siges at rumme elementer fra en folkeoplysningstradition (uden at jeg dog hermed skal påstå, at inspirationen er kommet herfra; inspirationen stammer fra nyere familieterapeutiske metoder).

Der findes andre eksempler på samme tendens. F.eks. den undervisning i livsfærdigheder, som projekt "Klar til start" (Reva-Hellerup) bruger. Endelig synes den måde, hvorpå fremtidsværksstedsmetoden blev anvendt i et aktionsforskningsprojekt i Søndersø (igangsat af kommunen), også at minde om et dialogorienteret forløb, om end mindre tydeligt.

Med disse eksempler har jeg ønsket at påpege, at den samtalé, der er kendemærket i folkeoplysningstraditionen langsomt, men sikkert vindrer indpas i den offentlige sektor. Flere ting i tiden synes at antyde, at den offentlige sektor (inden for aktivering og revalidering) udvider sin tilgang og metode fra blot at handle om individuel behandling og sagsbehandling til også at omfatte grupperorienteret myndiggørelse

Konklusion

Begreberne aktivering og revalidering har forskellig tradition og praksis. Aktivering er det relativt nytilkomne udtryk, der savner en indholds mæssig beskrivelse, og revalidering er det velkendte begreb, som er ændret gennem årene. I SUM-

Graensterne udviskes

Den indledende karakteristik af henholdsvis folkeoplysning og den sociale sektor antyder en skarp forskel i tilgang og metoder. Projekter, der har fået støtte fra SUM, synes at pege i retning af, at disse grænsør udviskes, og at folkeoplysningen indgår tydeligere i aktiveringen og revalideringen af unge kontanthjælpsmægtigere og arbejdsløse. Men der synes også at være andre tendenser på spil. Adskillige projekter bruger tilgange og metoder, som man tidligere nok ville have forbundet folkeoplysningstraditionen. I aktivering og revalidering lægges der betydelig vægt på at finde klienternes ressourcer, og der bruges metoder, der i mangt og meget minder om de

programmet kobles de to begreber sammen, og det fører folkeoplysningen på banen. Folkeoplysningsindsatsen er bred og dækker bl.a. foreninger, oplysningsforbund, daghøjskoler mm.

Der har udviklet sig et stort område mellem på den ene side traditionelle beskæftigelsesprojekter og på den anden side traditionel revalidering. Målgruppen for dette område er meget blandet: kriminelle, misbrugere, unge med familieproblemer, de motiverede unge og unge med psykiske lidelser. De færreste projekter kan siges at omfatte den målgruppe, der traditionelt hører beskæftigelsesprojekter til (fx. unge arbejdsløse, der ikke har andre problemer end manglede arbejde, af nogle kaldet *glatte sager*).

Og det er i dette "grå" område, folkeoplysningen har fundet sin rolle. Folkeoplysningen er en del af processen og giver sit bidrag til løsningen af sociale problemer. På denne vis kan folkeoplysningen indgå i en aktiverings- og revaliderings-indsat.

Endelig kan man også sage, at motivationsprojekter, sådan som de f.eks. finder sted på Inerafa og Reva-Hellerup, indeholder elementer, der ligner folkeoplysnings. Dialogen i undervisningen med respekten for den enkeltes valg minder i mangt og meget om god folkeoplysningstradition. I den forstand kan man sage, at denne inspiration, for så vidt den stammer fra folkeoplysnings, finder vej til reva-området ad mange veje. Og det er jo ikke så galt endda.

Noter:

1. Se Frederik Christensens artikel om folkeoplysnings i "Voksenundervisning - voksenpædagogik - en håndbog" (København, 1987) redigeret af Ole Breinholt, Kaj Henningsen, Carl Stjerne og Bjarne Wahlgren.

2. Der findes 225 projekter, der har fået støtte fra SUM inden for den kategori, der kaldes aktivering og revalidering. Foreløpig er 50 projekter analyseret i 1. delrapport "At komme igang igen" (Rapportudkast, 1990) af Ole Staen Kristensen. De følgende overvejeler bygger på dette rapportudkast.

Litteratur:

Balle-Petersen, M. m.fl.: At overskride grænser. København: Udviklingscentret for folkeoplysnings og voksenundervisning 1986.

Balle Petersen, M. m.fl.: Hvad nu? København: Udviklingscentret for folkeoplysnings og voksenundervisning 1989.

Christensen, F.: Folkeoplysnings I. "Voksenundervisning - voksenpædagogik - en håndbog". (København, 1987) redigeret af Ole Breinholt, Kaj Henningsen, Carl Stjerne og Bjarne Wahlgren.

Wahlgren, B.: Daghøjskolen - folkeoplysnings og arbejdsløshedsundervisning. Dansk Pædagogisk Tidsskrift, 1985, 35, 6, siderne 207-211.

Wahlgren, B.: De uddannelsesfremmende København: Udviklingscentret for folkeoplysnings og voksenundervisning. 1986.